

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Velkommen

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

1

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Undervisningsopplegg for å øke barns sosiale kompetanse

Steg for Steg

PALS konferanse september 2015 – Jan-Erik Ruud

Småsteg

Steg for Steg for tidlig læring i barnehagen

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

3

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

- Historikk
 - Mål
- Hvorfor Steg for steg
- Om oppbygging og bruk
 - Erfaringer

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

4

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Undervisningsmetodene

- Utgangspunkt i bilder
På baksiden finnes forslag til:
- Samtale
- Rollespill
- Overføring til praksis
- Råd til lærer

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

5

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

WELCOME TEACHERS - THOUGHT FOR THE DAY

“I’ve come to a frightening conclusion that I am the decisive element in my classroom. It is my personal approach that creates the climate. It is my daily mood that makes the weather. As a teacher, I possess a tremendous power to make a child’s life miserable or joyous.

I can be a tool of torture or an instrument of inspiration. I can humiliate or humour, I can hurt or heal. In all situations, it is my response that decides whether a crisis will be escalated or de-escalated and a child humanized or de-humanized.”

Hain Ginott

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

6

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Historikk (1)

- 1985-88: Committee for Children, Seattle, USA, finner fellestrekk hos overgripere
- 1988 Utpøving av Second step, Committee for Children, Seattle, USA, 1 :-9. trinn
- 1990-92 Pilotoversettelse og utpøving på Stig skole i Oslo og Heggedal skole i Asker
- 1998 Nasjonalforeningen for folkehelsen gir ut Steg for steg
- 2001: Revisjon

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

7

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Historikk (2)

- 2003: Steg for steg for barnehagen
- 2007: Nasjonalforeningen ser seg ikke i stand til å fortsette med Steg for steg. Den danske organisasjonen CESEL, Center for social og emosjonell læring som gir ut den danske og den svenske utgaven overtar ansvaret. Kursholdere danner PROSOSIAL for å bistå arbeidet i Norge
- Samarbeidet med Atferdssenteret om kombinasjonen PALS – Steg for steg starter
- 2010 SPF (Special Pædagogisk Forlag) overtar rettigheter og ansvar for utgivelse
- 2013 Småsteg klar for salg i Norge. Ny utgave av Sfs for barnehagen

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

8

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Hvorfor Småsteg?

- Ny versjon fra Committee for Children
- Behov for å utvikle selvregulering
 - Forskning som viser at dette kan gjøres i barnehagen (McClelland)
- Behov for modernisering
- Tydeligere forankring i hverdagsarbeidet
- Fremme ferdigheter for læring
- Nordiskt samarbeide

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

9

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

SMÅSTEG STEGEN
DE FØRSTE TRIN

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

10

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Nyheter

- Ferdigheter for læring
- Aktiviteter for hver dag i uka
- Hjernebyggere
- Foreldrelenker
- Flere følelser skal mestres (ikke bare sinne)
- Overgang til skolen
- Koblinger til rammeplanen

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

11

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Et komplett Småstegmateriell består av

- Et veiledningshefte med informasjon om hvordan Småsteg brukes.
- Hefte med uketema for 28 uker (ukeplaner).
- 30 fotografier i A3-format til bruk sammen med uketema.
- Plakater til oppslag
 - Å roe seg ned
 - Følelser
 - Rettferdig I
- Kort med lytteregler.
- Følelsekort.
- Hånddukkene valp og snegl.
- CD med 17 sanger med tilknytning til uketer
- CD som inneholder:
 - foreldrelenker
 - foreldrebrev
 - symboler til hjernebyggingsleker
 - fotografier i jgg format.
 - hjernebyggingsleker og foreldrebrev.

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

12

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Ukens gang

- Mandag: Dukkespill
- Tirsdag: Samtale rundt situasjon på fotografi
- Onsdag: Aktivitet 1
- Torsdag: Aktivitet 2
- Fredag: Lese bok med tilknytning til temaet

Sanger, hjernebyggingsleker, foreldrelenker

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

13

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Småstegs fem deler (1)

1 Ferdigheter som fremmer læring (Uke 1-6)

Lytte, fokusere oppmerksomheten, bruke selvsnakk, være positivt selvhevdende.

2 Empati (Uke 7-12)

Kjenne igjen følelser hos seg selv og hos andre og kunne forstå andres perspektiv, kunne vise omsorg og bry seg om andre.

3 Mestre følelser (Uke 13-18)

Kjenne igjen sterke følelser hos seg selv og kunne roe seg ned.

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

14

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Småstegs fem deler (2)

4 Vennskapsferdigheter og problemløsning (Uke 19-25)

- Kunne få og beholde venner. Mestre sterke følelser og bruke en metode for å løse problemer

5 Å begynne på skolen

- Repetisjon av ferdigheter som er gjennomgått i de fire første delene
- Barna får hjelp til å tenke gjennom hvordan ferdighetene kan brukes når de begynner på skolen

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

15

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Ferdigheter som fremmer læring

Selvreguleringsferdigheter

Barna skal lære:

- Uke 1: Å ønske velkommen
- Uke 2: Lytting
- Uke 3: Fokusere oppmerksomhet - oppmerksomhetstrening
- Uke 4: Selvsnakk
- Uke 5: Følge instruksjoner
- Uke 6: Be om det du trenger eller vil ha

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

16

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

?

Hvorfor er det viktig å hjelpe eldste barna i barnehagen med å utvikle ferdigheter som fremmer læring?

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

17

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Hva sier forskningen om ferdigheter som fremmer læring?

- Barn som har utviklet evnen til selvregulering er bedre i stand til å ta imot instruksjoner og lærer lettere
- Ferdigheter som fremmer læring er også nødvendig å utvikle empati, mestre følelser og løse problemer

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

18

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

19

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Verd å tenke på!

Ferdigheter som fremmer læring

Hvordan bruker vi voksne selv ferdigheter som fremmer læring?

F.eks: Lytte

Når er det vanskelig å lytte? Hva gjør det lettere å lytte?

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

20

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Barna skal lære: Empati

- Uke 7: Identifisere følelser (glad, lei seg)
- Uke 8: Flere følelser (overrasket, redd)
- Uke 9: Identifisere sinne
- Uke 10: Like eller forskjellige følelser
- Uke 11: Uhell
- Uke 12: Å hjelpe og å bry seg om

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

21

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

?

Hvorfor er det viktig å hjelpe barn i barnehagen med å utvikle empatiske ferdigheter?

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

22

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Hva sier forskning om empati?

- Evnen til å utvikle empati finnes fra begynnelsen hos individer og kan observeres hos små barn
- Empati kan læres og utvikles videre i samspill med omgivelsene og er alltid avhengig av støtte og stimulering

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

23

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

24

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Mestre følelser

Barna skal lære :

- Uke 13: Vi kjenner følelser i kroppen (uro)
- Uke 14: Sterke følelser (frustrert)
- Uke 15: Sette navn på følelser
- Uke 16: Mestre skuffelser
- Uke 17: Mestre sinne
- Uke 18: Mestre venting

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

25

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

?

Hvorfor kan det være viktig å hjelpe barn med å mestre sterke følelser i barnehagen?

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

26

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Hva sier forskingen om å mestre følelser?

- Barn som har lært seg å mestre og regulere sterke følelser er mindre tilbøyelige til å handle aggressivt og klarer seg bedre i samspill med andre
- Denne evnen og ferdigheten påvirker også forutsetningene for å lære seg andre ting

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

27

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Verd å tenke på!

Mestre følelser

Hvordan mestrer vi voksne følelser som uro, skuffelse, frustrasjon eller sinne?

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

28

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Vennskapsferdigheter og problemløsning

Barna skal lære :

- Uke 19: Rettferdige måter å leke på (leke sammen, byttelåne, leke etter tur)
- Uke 20: Ha det moro sammen med venner
- Uke 21: Å invitere andre med i leken
- Uke 22: Å få bli med å leke
- Uke 23: Sette ord på problemet
- Uke 24: Tenke ut løsninger
- Uke 25: Snakke positivt selvhevdende

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

29

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

?

Hvorfor er det viktig å lære seg å løse problemer og komme overens med andre i barnehagen?

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

30

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Hva sier forskningen om venns­kapsferdigheter?

- Barn som har lært seg problemløsning har flere alternative muligheter når de står overfor dilemmaer
- Barn kan lære seg å løse konflikter på en fredeligere måte

PROSOSIAL JAN-ERIK RUUD 2015 31

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

PROSOSIAL JAN-ERIK RUUD 2015 32

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Verd å tenke på!

Venns­kapsrelasjoner

Hvordan mestrer **dere** dilemmasituasjoner og løser problem i relation til barn, foreldre og hverandre?

Hvordan inviterer dere hverandre med?

PROSOSIAL JAN-ERIK RUUD 2015 33

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Overgang til skolen

- Forberedelser før skolestart (første klasse)
- Barna (femåringene) får tenke framover på hvordan de kommer ha nytte av ferdighetene fra Småsteg når de begynner på skolen
 - Uke 26: Læring det første året på skolen
 - Uke 27: Leke på skolen
 - Uke 28: Få nye venner på skolen

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

34

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

SKOLESTART

- Hva innebærer skolstarten?
- Hva blir annerledes?
- Hva hva trenger barna å "ha med seg"?

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

35

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Læring det første året på skolen

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

36

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Bruke ferdighetene hver dag

Dette er en kjernekomponent i Småsteg

Tre trinn:

- **Tenke framover:** Dette innebærer å spørre barna om når de tror de kan bruke ferdigheten i en aktivitet de skal gjøre
- **Forsterk:** Dette innebærer å legge merke til når barna bruker ferdighetene og gi dem spesifikk tilbakemelding på atferden. Det innebærer også at de voksne modellerer ferdighetene, minner barna på å bruke ferdighetene og roser barna når de bruker dem riktig.
- **Tenke tilbake:** Dette innebærer å be barna tenke gjennom hva de gjorde under en aktivitet og huske på hvordan de brukte ferdighetene.

PROSOSIAL JAN-ERIK RUUD 2015 37

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

FORELDRELENKER

Hver Foreldrelenke består av følgende deler:

1. **Lære** - beskrivelse av hva barnet har lært i løpet av uken
2. **Leke** - en lek for å øve ferdigheter hjemme
3. **Fortelle** - ukens bilde og fortelling med spørsmål

PROSOSIAL JAN-ERIK RUUD 2015 38

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

HJERNEBYGGINGSLEKER

Trener eksekutive funksjoner:

- Oppmerksomhet
- Arbeidsminne
- Impulskontroll

PROSOSIAL JAN-ERIK RUUD 2015 39

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Bruke bøker

Generelle spørsmål

- Hva ser du på bildet?
- Hva tror du hender?
- Har noe lignende hendt deg?
- Hva tror du kommer til å hende?

Spesifikke spørsmål knytter du til

1. Ferdigheter som fremmer læring
2. Empati
3. Mestring av følelser
4. Vennskapsferdigheter og problemløsning
5. Overgang til skolen

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

40

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Forankring i teamet i barnehagen

- Diskuter Småsteg i teamet
- Planlegg uketemaene sammen
- Vær forebilder og vis ferdighetene
- Velg aktiviteter etter tur
- Engasjer alle på teamet

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

41

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Evaluering av Småsteg

Hva kan dere se i barnas atferd som kan henge sammen med arbeidet med Småsteg?

- Ferdigheter som fremmer læring
- Empati
- Mestring av følelser
- Vennskapsferdigheter og problemløsning

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015

42

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Skoleundersøkelsen 2001

- 83% er godt fornøyde med Steg for steg.
- 91% mener å ha fått et godt hjelpemiddel å bruke for å løse problemer.
- 58% mener å ha redusert problematferd og konfliktnivået ved skolen.
- Over 50% svarer positivt på at de har fått et bedre læringsmiljø og et bedre sosialt miljø.

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015 43

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

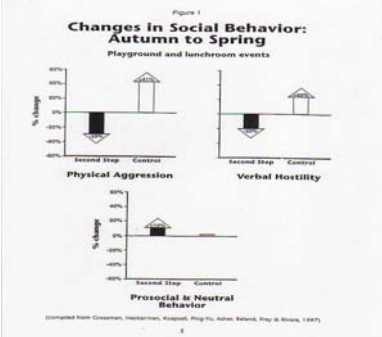

Figure 1 Changes in Social Behavior: Autumn to Spring Playground and lunchroom events

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015 44

prososial
-senter for sosial og emosjonell læring

Annen evaluering

- Hovedoppgave Bente Granberg
- Hovedoppgave "Hvordan egner Steg for steg seg i læreres arbeid med elevers sosiale kompetanse og problematferd", skrevet av **Anja Sire**. Universitetet i Oslo, 2003
- Doktorgradsarbeid:
Torill Larsen – Implementeringsstudie (2005)
Ingrid Holsen – Effektstudie (2007)

PROSOSIAL
JAN-ERIK RUUD 2015 45